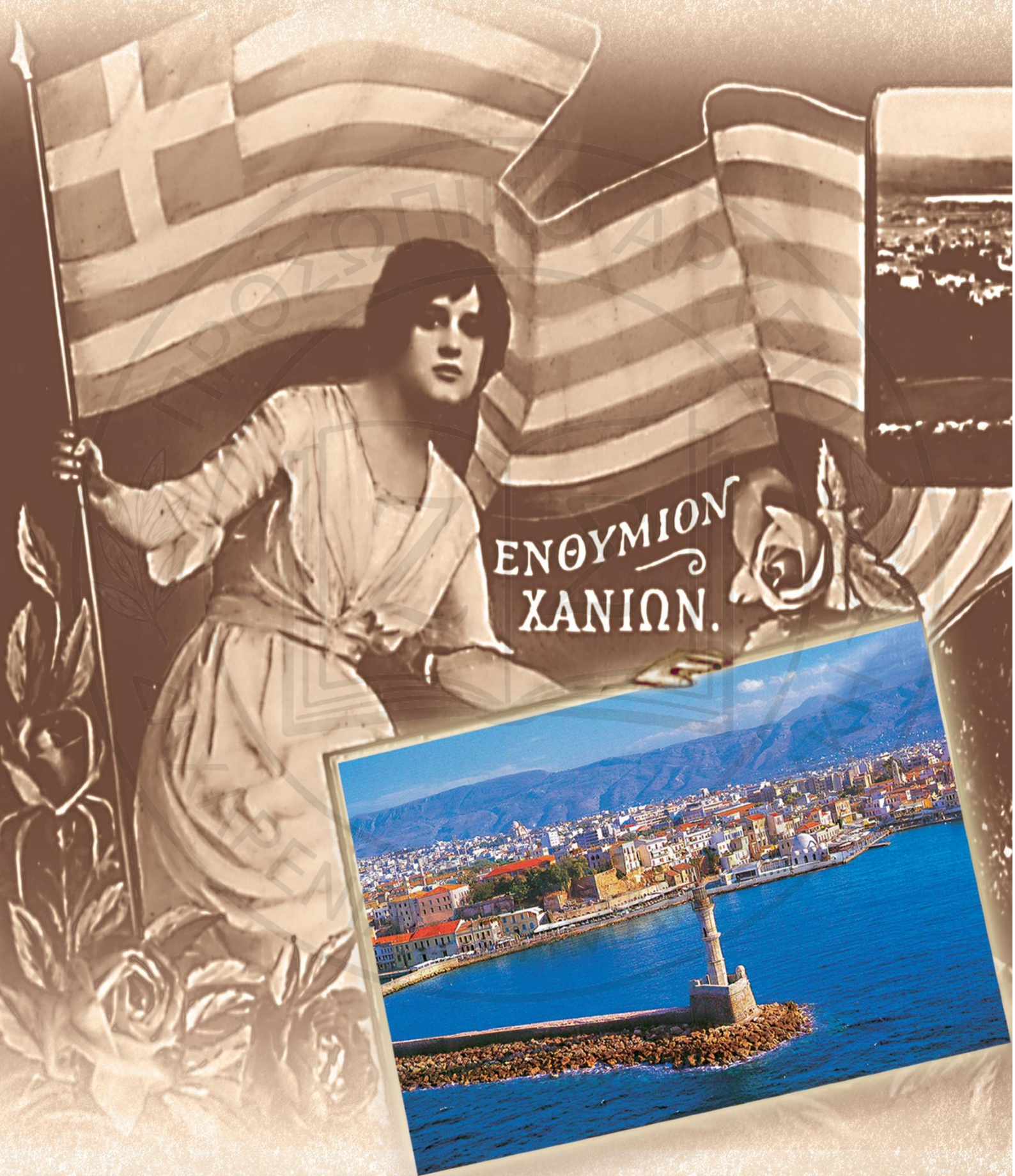

ΖΑΧΑΡΕΝΙΑ ΣΗΜΑΝΔΗΡΑΚΗ

ΕΝΘΥΜΙΟΝ
ΧΑΝΙΩΝ.

XANIA 2006

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα Χανιά, η πόλη μας, σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης για αιώνες, καίριο σημείο της Μεσογείου ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, δεν ονομάστηκε άδικα Βενετία της Ανατολής. Με Ιστορία από τους αρχαιότατους χρόνους, κατακτήθηκε, υπέφερε, υποδουλώθηκε, μα δεν έσκυψε. Αφήνεται χαδιάρικα στην αγκαλιά του Κρητικού πελάγους και παραμένει η πόλη των λουλουδιών και του πολιτισμού, η πόλη των αγώνων στα πεδία των μαχών και της πολιτικής, η πόλη για τ' άρματα μα και για τα γράμματα και τις τέχνες, η πόλη της Λευτεριάς και της Δικαιοσύνης.

Τούτο το μικρό πόνημα, το «ΕΝΘΥΜΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ» δεν φιλοδοξεί βέβαια να υποκαταστήσει κανένα βιβλίο ιστορίας ή αρχιτεκτονικής - θα χρειαζόταν άλλωστε τόμοι ολόκληροι για την Ιστορία και τον Πολιτισμό του τόπου. Μια μικρή προσφορά στην πόλη είναι, μια γρήγορη ματιά στην πορεία της μεσ' το χρόνο, με στάσεις σε κάποια σημαντικά μνημεία και κτίρια που βλέπουμε καθημερινά κι όμως, πολλές φορές, δεν τα γνωρίζουμε όσο ίσως θα έπρεπε. Επιχειρείται δηλαδή μια μικρή περιδιάβαση στα αγαπημένα Χανιά μας, εύκολα, γρήγορα και περιεκτικά, με φωτογραφίες παλιές αλλά και τις αντίστοιχες σύγχρονες και τα ανάλογα σύντομα κείμενα. Ας ευχηθούμε, σαν παιδιά αυτής της αρχόντισσας πόλης, να μη μείνουμε μόνο σε τούτα τα στοιχεία. Ας τη γνωρίσουμε λίγο καλύτερα κι ας κρατούμε πάντα λίγο χώρο στην καρδιά μας για αυτόν τον γενέθλιο τόπο που μας ακολουθεί, τον πληγώνουμε και μας πληγώνει. Ας ανακαλύψουμε τις κρυμμένες ομορφιές στα χορταριασμένα απομεινάρια του τείχους, στις πρασινισμένες απ' τη θαλασσινή αλμύρα γωνίτσες του φρουρίου Φιρκά, στην απλωμένη φτερούγα της ανοιξιάτικης χελιδόνας πάνω απ' το Μεγάλο Αρσενάλι, τον τεράστιο όγκο των Νεωρίων, τους μαυρισμένους τοίχους της παλιάς εκκλησούλας, το λαβωμένο νεοκλασικό αρχοντικό. Ας ακούσουμε τους ψίθυρους που πλανιούνται και περνούν μέσα απ' τα καμαρωτά παράθυρα και τα ξύλινα καφασωτά σε έρημα δωμάτια, τον ήχο απ' τα κύματα στη ρίζα του γέρικου Φάρου και τον αγέρα που σφυρίζει πάνω στην ντάμπια, ας μας συνεπάρει η αρμονία της παλιάς σιδερένιας πόρτας, του χαριτωμένου φουρουσιού, της μαρμαρίνης κρήνης, του ξεχασμένου απ' το χρόνο ψηφιδωτού. Ας ακούσουμε το τραγούδι του καιρού. Σε μας εναπόκειται να διατηρήσουμε την ιστορία της πόλης

μέσα από τα μνημεία και τα δείγματα του παρελθόντος της, να τα συντηρήσουμε, να τα αναδείξουμε, να επενδύσουμε σ' αυτά αγάπη, σεβασμό και φροντίδα, να διδαχθούμε και να προχωρήσουμε. Είναι το λιγότερο που οφείλουμε στην πόλη μας αλλά και στα παιδιά μας στα οποία και θα την παραδώσουμε.

Ζαχαρένια Σημανδερράκη

Προϊσταμένη

Ιστορικού Αρχείου Κρήτης

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Οι αρχαιολογικές έρευνες στην πόλη των Χανίων αποδεικνύουν ότι αυτή είναι χτισμένη πάνω στα ερείπια της Κυδωνίας, μιας αξιόλογης αρχαίας πόλης η οποία χτίσθηκε κατά τους προϊστορικούς χρόνους από τον Κύδωνα, γιο - σύμφωνα με τους αρχαίους Κρήτες - του Ερμή - και' άλλους του Απόλλωνα - και της νύμφης Ακακαλίδας, κόρης του Μίνωα. Ο χαμηλός λόφος του Καστελιού, στα ανατολικά του λιμανιού, αποτέλεσε ιδανική θέση για εγκαθίδρυση προϊστορικού οικισμού. Το 1450 π.Χ. η εγκατάσταση στο Καστέλι καταστρέφεται από μεγάλη πυρκαϊά. Η πόλη ξαναχτίστηκε και συνέχισε τη ζωή της ως το τέλος των μινωικών χρόνων, το 1100 δηλαδή π.Χ. με ενδιάμεσες επίσης καταστροφές. Η υστερομινωική ΙΙΙ περίοδος (1400 - 1100 π.Χ.) υπήρξε εποχή μεγάλης ακμής του οικισμού.

Η Κυδωνία ήταν η περισσότερο εκτεθειμένη σε εξωτερικές επιδρομές πολιτεία της αρχαίας Κρήτης και επέδραμαν εναντίον της Ζακύνθιοι, Σάμιοι, Αιγινίτες, Αθηναίοι, Φωκαείς. Κατά τους συνεχείς μεγάλους εμφύλιους πολέμους των Κρητικών πόλεων, η Κυδωνία έδινε τη νίκη σ' εκείνο το στρατόπεδο με το οποίο συμμαχούσε. Η Ρώμη επεχείρισε να καθυποτάξει την Κρήτη, αλλά ηττήθηκε το 71 π.Χ. Λίγο αργότερα ο Ρωμαίος στρατηγός Κόϊντος Καϊκίλιος Μέτελλος, ο Κρητικός, όπως ονομάστηκε μετά τη νίκη του, πέτυχε να καταλάβει την Κυδωνία το 69 π.Χ. και στη συνέχεια την υπόλοιπη Κρήτη. Η πόλη της Κυδωνίας εξακολουθεί να ακμάζει και στην πρώτη Βυζαντινή περίοδο, μέχρι την Αραβική κατάκτηση. Η κατάκτηση της Κρήτης από τους Σαρακηνούς στα 824 μ.Χ. θα δημιουργήσει κυριολεκτικά αναστάτωση στη ζωή του τόπου, με συνέπειες στον κοινωνικό, οικονομικό και θρησκευτικό τομέα. Η Αραβοκρατία διήρκεσε από το 824 μ.Χ. έως το 961 μ.Χ. οπότε η Κρήτη ανεκατελήφθη από τον Νικηφόρο Φωκά. Μετά την ανάκτηση της Κρήτης από τους Σαρακηνούς, το Βυζάντιο καταβάλλει έντονες προσπάθειες να εδραιώσει την εξουσία του και μέσα στη δεύτερη Βυζαντινή περίοδο, θα σταλούν από τη Κωνσταντινούπολη αρχοντικές οικογένειες (τα "Δώδεκα Αρχοντόπουλα"). Στη θέση της Κυδωνίας, που εξακολουθεί να διατηρεί τη στρατηγική της σημασία και πάνω στο λόφο Καστέλι, χτίζεται από τους Βυζαντινούς ένα φρούριο, που σε πολλά του σημεία πατάει πάνω στο αρχαίο τείχος. Με την Δ' Σταυροφορία και την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1204, η Κρήτη δίδεται στον Βονιφάτιο τον Μομφερατικό, που την πουλά στους Ενετούς. Αλλά προτού υπογραφεί η αγοραπωλησία, ο Γενουάτης Κόμης της Μάλτας Ερρίκος Πισκατόρι καταλαμβάνει την Κρήτη και χρειάστηκαν 8 χρόνια για να μπορέσει η Βενετία να εξώσει τους Γεουάτες από το Νησί. Έτσι από το 1210 μέχρι το 1252 η Βενετία προσπαθεί να εδραιώσει την εξουσία της στη Δυτική Κρήτη. Στα 1252 η πόλη και ο νομός δίδονται στους Ενετούς αποίκους που επισκευάζουν το τείχος του Καστελιού και οργανώνουν πολεοδομικά την πόλη μέσα στα όριά του.

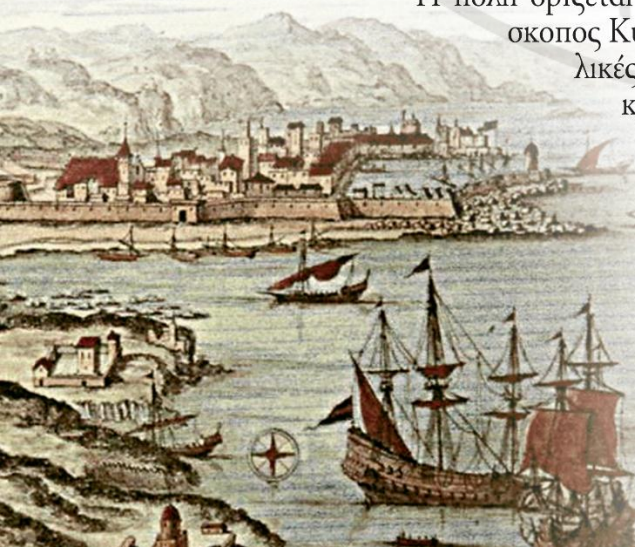
Στα μέσα του 16ου αιώνα η πόλη οχυρώνεται για μια ακόμη φορά σε σχέδια και επίβλεψη του διάσημου στα οχυρωματικά έργα Βερονέζου Michele Sanmichielli με σύγχρονα τείχη και τάφρο. Αλλά από το 1212 και μέχρι το τέλος της Ενετοκρατίας οι Κρήτες πραγματοποίησαν 27 επαναστάσεις, με αρχηγούς των επαναστάσεων αυτών μέλη των οικογενειών των 12 Αρχοντόπουλων. Κατά τη μακραίωνη συμβίωση Ενετών και Κρητών δημιουργούνται όμως σιγά - σιγά οι κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε να μπορούμε σήμερα να αναφερόμαστε στην "Κρητική Αναγέννηση" στους τομείς της Λογοτεχνίας, της Αρχιτεκτονικής και της Ζωγραφικής.

Τον Ιούνιο του 1645 ο Γιουσούφ Πασάς αποβιβάζει στρατό στα Μεσόγεια Κισάμου και στο Κολυμπάρι και πολιορκεί το φρούριο της νησίδας Θεοδωρού. Στις 15 Ιουνίου 1645 αρχίζει η πολιορκία της πόλης των Χανίων που πέφτει μετά από 57 ημέρες, τον Αύγουστο του 1645, ενώ ολόκληρη η Κρήτη καταλαμβάνεται τελικά από τους Τούρκους το 1669, μετά από 25ετή πόλεμο.

Η πόλη ορίζεται έδρα Τούρκου Πασά, εγκαθίσταται και πάλι Ορθόδοξος Επίσκοπος Κυδωνίας, με κέντρο του τον ναό των Αγίων Αναργύρων. Οι καθολικές εκκλησίες μετατρέπονται σε τζαμιά, οικοδομούνται λουτρά, κρήνες, διάφορα δημόσια κτίρια και γίνεται συμπλήρωση της οχύρωσης του φρουρίου, ενώ απαγορεύεται η οικοδόμηση έξω από αυτό.

Η επανάσταση του Λασκαλογιάννη - Βλάχου το 1770 και το αποτρόπαιο τέλος που του επεφύλαξαν οι Τούρκοι (τον έγδαραν ζωντανό) αλλά και όλες οι επαναστάσεις κατά τον ταραγμένο 19ο αιώνα, επηρέασαν τόσο τις κοινωνικο-πολιτικές δομές της Κρητικής ζωής, όσο και τις εξελικτικές διαδικασίες στον διοικητικό και πολιτιστικό τομέα.

Κατά τη διάρκεια της Αιγυπτιακής κατοχής, όταν η

Κρήτη είχε παραχωρηθεί στον αντιβασιλέα της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή, ανακατασκευάζεται ο λιμενοβραχίονας και ο περίφημος φάρος του λιμανιού, ενώ η Αιγυπτιακή Διοίκηση εκδίδει στα Χανιά την πρώτη Κρητική εφημερίδα "Βακάϊ Γκιρίτ" (Φωνή της Κρήτης), μισή στα Ελληνικά και μισή στα Αραβικά.

Η δεύτερη περίοδος της Τουρκοκρατίας αρχίζει με την επαναφορά της Κρήτης στους Τούρκους, ενώ στα μέσα του 19ου αιώνα τα Χανιά καθιερώνονται ως πρωτεύουσα του Νησιού, λόγω των συχνών επαναστάσεων στο χώρο της Δυτικής Κρήτης. Το 1841 ξεσπά το Κίνημα του Χαϊρέτη και το 1859 το Κίνημα του Μαυρογένη, ακολουθεί η τριετής επανάσταση 1866 - 1869 καθώς και η επανάσταση του 1877 - 1878 που φέρνει και την περίφημη Σύμβαση της Χαλέπας. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, η Κρήτη αποχωριζόταν από την λοιπή Οθωμανική Αυτοκρατορία, συνέχιζε να διοικείται από τη Γενική Διοίκηση Κρήτης και παραχωρούνταν ορισμένα προνόμια. Αλλά το 1889 η Τουρκία περιορίζει σημαντικά τα προνόμια των Κρητών και επακολουθεί η επανάσταση. Το 1895 συγκροτείται η Μεταπολιτευτική Επιτροπή αλλά στις 11 Μαΐου 1896 ο πληθυσμός των Χανίων υφίσταται μεγάλη σφαγή, όπως άλλωστε τον επόμενο χρόνο 1897. Οι Μεγάλες Δυνάμεις, που πάντοτε ενδιαφερόταν για την Κρήτη λόγω της στρατηγικής της σημασίας, αποφασίζουν την διεθνή κατοχή του νησιού, ενώ η Ελλάδα στέλνει εκστρατευτικό σώμα 1500 ανδρών υπό τον συνταγματάρχη Τιμολέοντα Βάσσο.

Το γνωστό επεισόδιο της 9ης Φεβρουαρίου 1897 με τον Σπύρο Καγιαλέ, ζωντανό κοντάρι της σημαίας του επαναστατικού στρατοπέδου Ακρωτηρίου, στον Προφήτη Ηλία, κάνει το γύρο του κόσμου. Στις 20 Μαρτίου του ίδιου χρόνου οι Μεγάλες Δυνάμεις χωρίζουν το Νησί σε διεθνείς τομείς και τα Χανιά και η γύρω περιοχή της πρωτεύουσας, γίνεται πολυεθνικός τομέας.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1898 φθάνει στη Σούδα και αναλαμβάνει τη διοίκηση της νεοσύστατης Αυτόνομης Κρητικής Πολιτείας, ως Υπάτος Αρμοστής, ο Πρίγκιπας Γεώργιος. Έδρα του Αρμοστή και πρωτεύουσα του Κρητικού Κράτους συνεχίζει να είναι η πόλη των Χανίων, μεγάλο διοικητικό, πνευματικό, εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο. Η Κρητική Πολιτεία έχει δική της σημαία και νόμισμα - την Κρητική δραχμή - ιδρύεται η Τράπεζα Κρήτης, συντάσσεται το Σύνταγμα του Κρητικού Κράτους, γίνονται εκλογές για την ανάδειξη πληρεξουσίων, αρχίζει να εκδίδεται η Επίσημη Εφημερίδα της Κρητικής Πολιτείας και δημιουργείται η Κρητική Χωροφυλακή. Συγκροτείται το Συμβούλιο του Ηγεμόνα και συνιστώνται πέντε Ανώτερες Διευθύνσεις, αντίστοιχες με τα σημερινά Υπουργεία. Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημοσίας Εκπαιδεύσεως και Θρησκευμάτων, Συγκοινωνιών και Ασφαλείας και τέλος Δικαιοσύνης (με Σύμβουλο-Υπουργό τον Ελευθέριο Βενιζέλο).

Τα Χανιά στις αρχές του 20ού αιώνα, σύμφωνα με την απογραφή του 1900, έχουν περίπου 21.000 κατοίκους και συνεχίζουν να είναι πρωτεύουσα της Κρήτης. Μια νέα πολιτεία αρχίζει να αναπτύσσεται σιγά - σιγά έξω από τα τείχη, ενώ οι τάφροι χρησιμοποιούνται για την καλλιέργεια λαχανικών και οπωρικών. Στα χρόνια της Κρητικής Πολιτείας γίνονται πολλά έργα ανασυγκρότησης, το πνευματικό και πολιτιστικό επίπεδο είναι σε υψηλό σημείο, λειτουργούν νέα σχολεία, ιδρύονται όλο και περισσότερα πνευματικά, φιλανθρωπικά, αθλητικά και εργατικά σωματεία, διοργανώνονται πλείστες εκδηλώσεις και θεατρικές παραστάσεις έρχεται ο φωνογράφος και ο κινηματογράφος στα Χανιά, κυκλοφορούν εφημερίδες και περιοδικά, ενώ το 1901 στα πρωτοπόρα Χανιά, γίνεται πρόταση χειραφέτησης της γυναίκας στην Κρητική Βουλή, από τον Σφακιανό βουλευτή Γεώργιο Δασκαλογιάννη.

Η Αρμοστεία καταργείται σιωπηρά και ακολουθείται από τη Γενική Διοίκηση, ενώ την 1η Δεκεμβρίου του 1913 πραγματοποιείται στο φρούριο Φιρκά η επίσημη τελετή της Ενωσης της Κρήτης με την Ελλάδα, μέσα σε κλίμα ενθουσιασμού και απεριγράπτης χαράς.

Τα Χανιά συνεχίζουν να είναι η πρωτεύουσα της Κρήτης και έδρα της Γενικής Διοικήσεως και τις επόμενες δεκαετίες. Το 1938 γίνεται στα Χανιά το αντιδικτατορικό Κίνημα κατά του Μεταξά, ενώ πρωταρχικό ρόλο παίζει και πάλι η πόλη και στη θρυλική Μάχη της Κρήτης.

Το 1964 η πόλη των Χανίων χαρακτηρίστηκε από την Πολιτεία ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και καταβάλλεται έντονη προσπάθεια για τη διατήρηση και ανάδειξη του ιστορικού χαρακτήρα της. Γιατί παρά την έντονη ανάπτυξη των τελευταίων χρόνων, τις επεμβάσεις, τις καταστροφές και τις μοντέρνες αρχιτεκτονικές αντιλήψεις, η παλιά πόλη μας κατάφερε να διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό το ιστορικό της πρόσωπο.

Ο Αιγυπτιακός Φάρος

Περίπου στα 1595 – 1601 κατασκευάστηκε από τους Ενετούς ένας Φάρος, θεμελιωμένος σε φυσικό βράχο, στα βόρεια του λιμανιού των Χανίων. Κατά την Αιγυπτιακή κατοχή, (1830-1840), όταν η Κρήτη είχε παραχωρηθεί στον αντιβασιλέα της

Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή, ανακατασκευάστηκε ο λιμενο-

βραχίονας και ο Φάρος, πάνω στη βάση του Ενετικού. Ο νέος, Αιγυπτιακός φάρος των Χανίων

παίρνει τότε τη σημερινή μορφή του, (περίπου σαν μιναρές). Το τμήμα της βάσης είναι οκτά-

γωνο, το μεσαίο τμήμα είναι δεκαεξάγωνο και

το τρίτο κυκλικό. Κατά το τέλος της τουρκικής

κατοχής κατασκευάστηκε η σκάλα της

ανατολικής πλευράς, ενώ έχουν επίσης

δημιουργηθεί αγωγοί μέσω των οποίων

διέρχεται θαλάσσιο νερό κάτω από την επι-

φάνεια της βάσης του Φάρου. Ο Φάρος

μας, το στολίδι και σήμα κατατεθέν της

πόλης μας, έχει ύψος 21 μ., με ύψος εστίας

από την επιφάνεια της θάλασσας 26 μέτρα

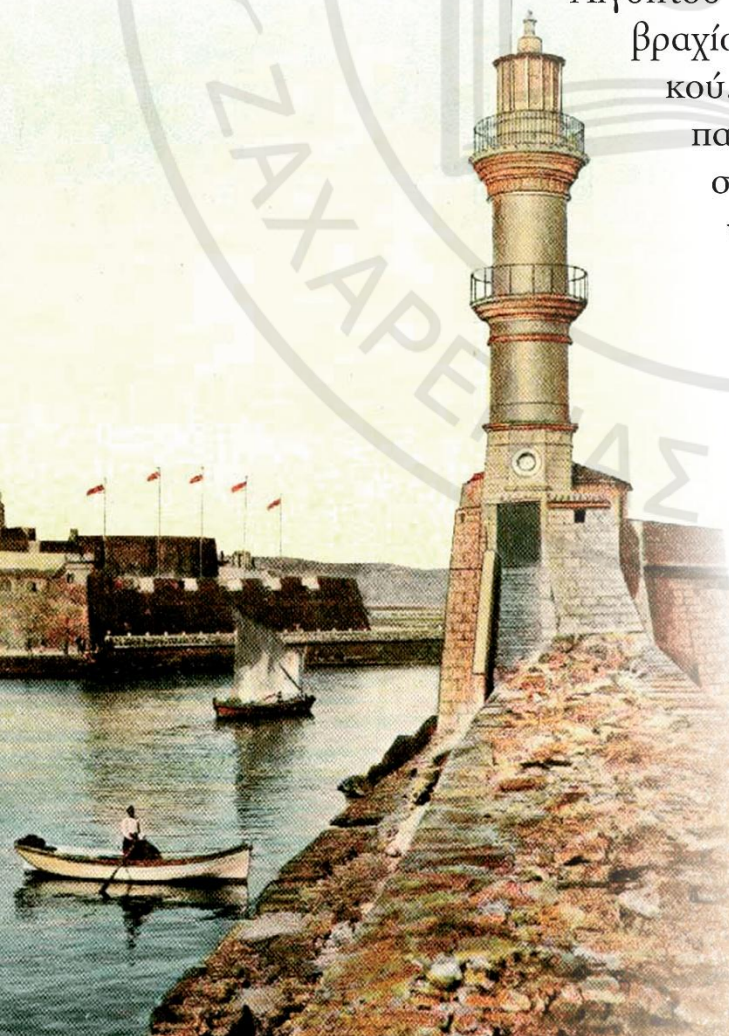
και το φως του φτάνει σε απόσταση 7

μιλίων. Είναι ο παλαιότερος που σώζεται

μέχρι σήμερα, όχι μόνο των ελληνικών

παραλίων και της Μεσογείου, αλλά κι ένας

από τους παλαιότερους στον κόσμο.

Τα Νεώρια

Κατά τη διάρκεια της Ενετικής Κατοχής της Κρήτης (1204 – 1669), η ανάγκη για πλησιέστερη παρουσία του Βενετσιάνικου στόλου στο Νησί, υποχρέωσε τη Βενετία να κατασκευάσει νεώρια (arsenali) στα οποία επισκεύαζαν τα πλοία κατά την διάρκεια του χειμώνα. Στην αρχική τους μορφή ήταν ανοιχτά προς την πλευρά της θάλασσας, είναι θολοσκέπαστα και επικοινωνούσαν μεταξύ τους με τοξωτά ανοίγματα στο πάχος της τοιχοποιίας ενώ η είσοδος στο συγκρότημα γινόταν από δύο πύλες, μία στη νότια πλευρά του 9ου νεωρίου και άλλη στη δυτική του 17ου. Έχουν μήκος περίπου 50 μ., πλάτος 9 μ. και μέσο ύψος 10 μ. Το 1599 ολοκληρώθηκε το νότιο συγκρότημα με την κατασκευή 17 νεωρίων. Το 1607 άρχισε η κατασκευή πέντε ακόμα νεωρίων στο μυχό του λιμανιού προς τα ανατολικά, που είναι γνωστά ως νεώρια του Moro, από τα οποία όμως αποπερατώθηκαν μόνο τα δύο. Σήμερα από το συγκρότημα των 17 νεωρίων σώζονται μόνο 7.

Το Μεγάλο Αρσενάλι

Το "Μεγάλο Αρσενάλι" είναι το τελευταίο προς τα δυτικά κτίριο του συγκροτήματος των 17 Ενετικών Νεωρίων και ολοκληρώθηκε το 1600. Η κατασκευή του κτιρίου είχε αρχίσει από το 1585 από τον Προβλεπτή Alvise Grimani. Με την προσθήκη του ορόφου το 1872, επί Τουρκοκρατίας, άρχισε μια καινούρια εποχή για το Μεγάλο Αρσενάλι, που φιλοξένησε μια από τις πιο σημαντικές δημόσιες λειτουργίες - το σχολείο της Χριστιανικής Κοινότητας. Από το 1892 στέγασε και θεατρικές παραστάσεις στη μεγάλη αίθουσα του, ενώ χρησιμοποιήθηκε και ως δημοτικό νοσοκομείο από το 1923 και ως δημαρχείο από το 1928 ως το 1941. Το μεγάλο πάχος των τοίχων του, η απομόνωση του από τα άλλα νεώρια αλλά και οι δημόσιες λειτουργίες που εγκαταστάθηκαν κατά καιρούς στους χώρους του, του προσδίδουν μια ιδιαιτερότητα που ίσως εξηγεί την επωνυμία «Μεγάλο». Σήμερα στεγάζει το ΚΑΜ (Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου).

Το Φρούριο Φιρκά

Το φρούριο στη βορειοδυτική πλευρά της πόλης, διατηρεί το τουρκικό όνομα Φιρκά (Firka=στρατώνας) και κατασκευάσθηκε για να προστατεύει την είσοδο του λιμανιού. Μια αλυσίδα από το Φιρκά μέχρι τη βάση του Φάρου έκλεινε το λιμάνι σε περίπτωση πολιορκίας. Στο φρούριο ήταν η έδρα του Στρατιωτικού Διοικητή της πόλης. Εσωτερικά ο χώρος ήταν διαμορφωμένος σε στρατώνες και αποθήκες πολεμικού υλικού. Τα κτίρια της δυτικής πτέρυγας είναι διαμορφωμένα σε δύο ορόφους με θολοσκέπαστα δωμάτια. Σε θύρωμα του 1ου ορόφου υπάρχει η επιγραφή «ALOYSIUS BRAGADEUS PROVVISOR CYDONIAE. M.DCXX». Στο μέσο περίπου της αυλής υπάρχει μεγάλη δεξαμενή που συγκέντρωνε τα νερά από τις στέγες. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και μέχρι σχετικά πρόσφατα, ο Φιρκάς χρησιμοποιήθηκε ως στρατώνας αλλά και ως φυλακή. Την Κυριακή 1η Δεκεμβρίου 1913, στο γωνιακό πυργίσκο (σκοπιά του φρουρίου), υψώθηκε σε επίσημη τελετή, η σημαία της πολυπόθητης Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.

Το Συντριβάνι

Η πλατεία Μαυροβουνίων όπως λεγόταν παλιότερα, το γνωστό μας Συντριβάνι – αν και μικρή – ήταν η κοσμικότερη πλατεία της πόλης κι είχε δύο περάσματα: ένα στενό για τους πεζούς στο βορειοδυτικό μέρος, κάτω από μία στοά και ένα πλατύτερο στην βορειοανατολική πλευρά. Η πλατεία ήταν πλακόστρωτη, με καφενεία, ξενοδοχεία και λέσχες, καταστήματα πολυτελείας νεωτερισμών και το Δημαρχείο στο τέλος της σημερινής οδού Χάληδων, που είχε χρησιμοποιηθεί κατά την ενετική κατοχή ως ναυαρχείο και αργότερα ως πολιτικό Νοσοκομείο. Είναι η σημερινή πλατεία Ελευθερίου Βενιζέλου, που λεγόταν και «Συντριβανίου» εξ αιτίας ενός μικρού μαρμάρινου αναβρυτηρίου, διακοσμημένο με λεοντοκεφαλές και οικόσημα της ενετοκρατίας στο κέντρο της πλατείας. Το αναβρυτήριο αυτό βρίσκεται σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων. Η μορφή της σημερινής πλατείας διαφέρει από την παλαιά, η οποία ήταν κλεισμένη προς βορρά από οικοδομές. Τα κτίρια της βόρειας πλευράς καταστράφηκαν από πυρκαγιά το 1932 και έτσι άνοιξε η πλατεία προς τη θάλασσα.

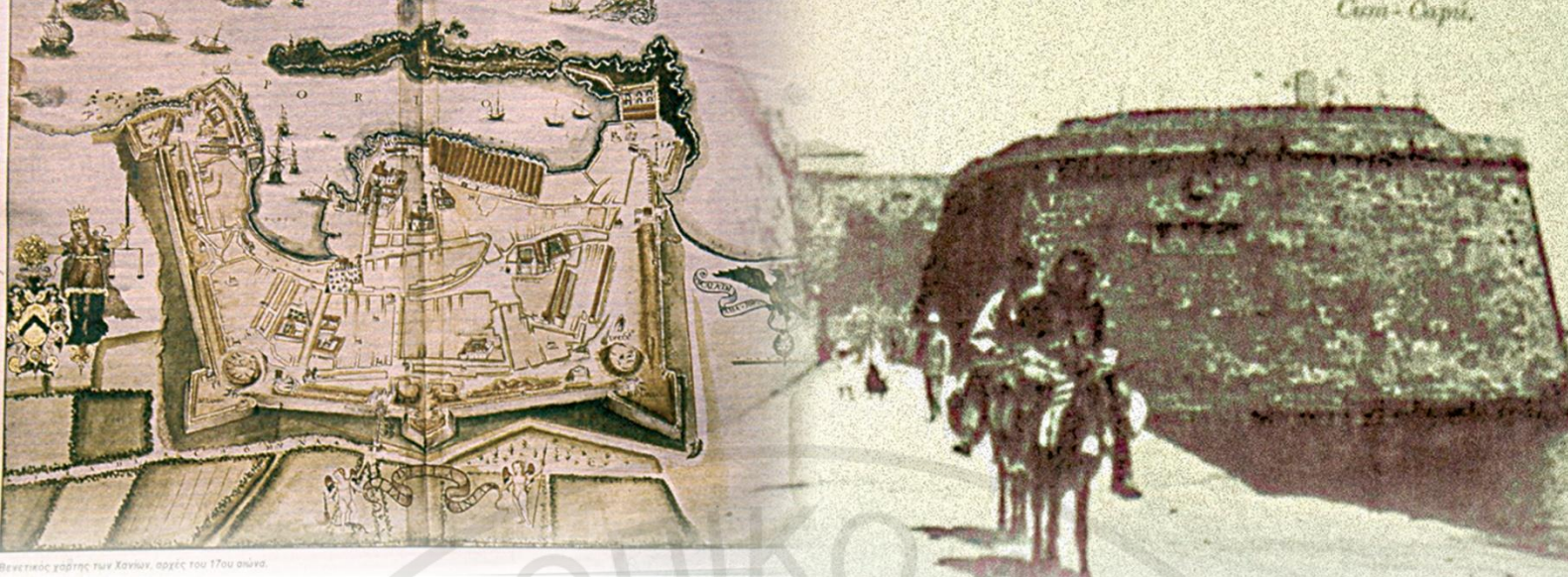

Το Γιαλί Τζαμισί

Το Τέμενος του Κιουτσούκ Χασάν ή Γιαλί Τζαμισί (Τζαμί του Αιγιαλού), αριστουργηματικό αραβικό κτίσμα που διακρίνεται για την ιδιορρυθμία του, ήταν έργο Αρμενίου αρχιτέκτονα. Το τζαμί, στην αυλή του οποίου υπήρχαν φοινικόδεντρα και τάφοι πασάδων και γενιτσάρων, είναι λαμπρό δείγμα ισλαμικής τέχνης της Αναγέννησης, με τους 6 μικρούς τρούλους, τον μεγάλο θόλο στη μέση και τα περίτεχνα τέσσερα πέτρινα τόξα που τον στηρίζουν κι αποτελεί ένα από τα ελάχιστα καλλιτεχνικά δημιουργήματα των Τούρκων στην Κρήτη. Σταμάτησε τη λειτουργία του το 1923 και σήμερα είναι αναπαλαιωμένο, χωρίς όμως το μικρό αλλά γραφικό μιναρέ του που κατεδαφίστηκε το 1920 (κατ' άλλους το 1939). Λόγω του πολέμου, ύστερα από πολλές περιπέτειες και με πρωτοβουλία και μέριμνα του αείμνηστου καθηγητή Νικ. Β. Τωμαδάκη, μεταφέρθηκε εκεί το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων, ενώ αργότερα το τζαμί χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη, μουσείο λαϊκής τέχνης, Γραφείο Πληροφοριών του ΕΟΤ και πρόσφατα ως χώρος εκδηλώσεων και εκθέσεων.

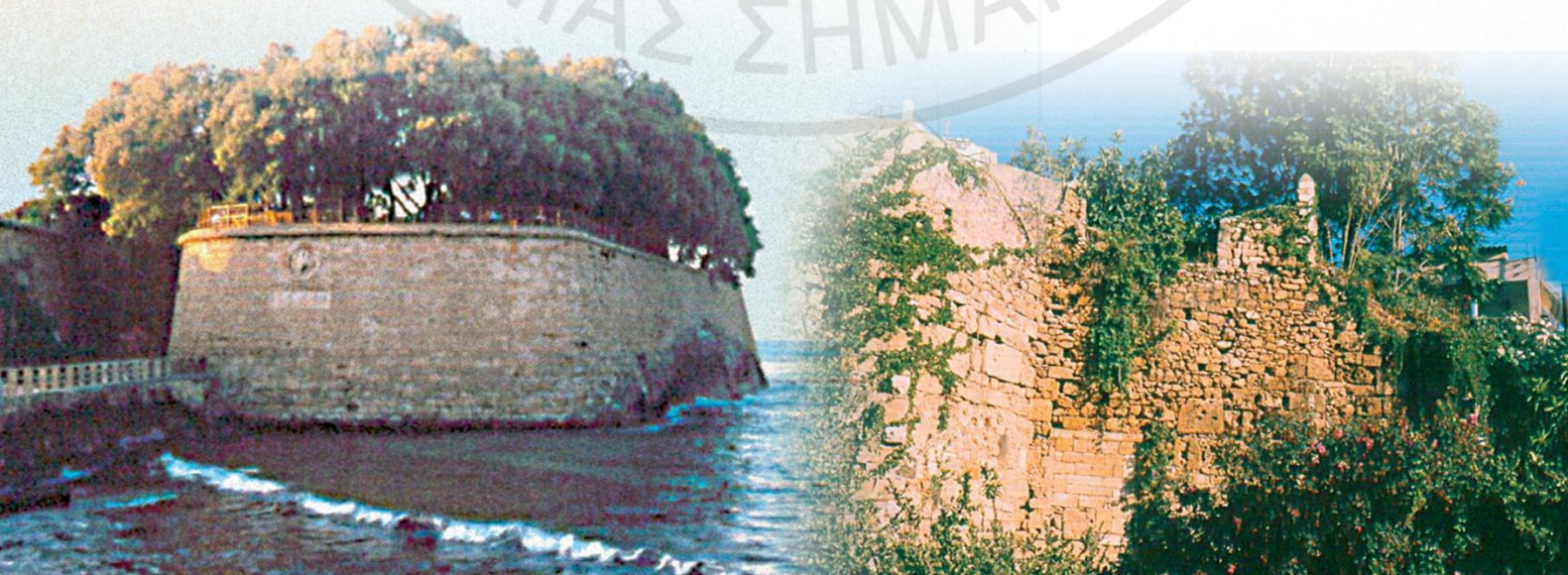

Βενετικός χάρτης των Χανίων, αρχές του 17ου αιώνα.

Τα Ενετικά Τείχη

Επί Ενετοκρατίας, το 1538, τα Χανιά οχυρώθηκαν σε σχέδια και επίβλεψη του διάσημου στα οχυρωματικά έργα Βερονέζου μηχανικού Michele Sanmichielli, με σύγχρονα τείχη και τάφρο. Οι νέες οχυρώσεις είχαν παραλληλόγραμμο σχήμα και κάθε μια από τις τέσσερις γωνίες του τείχους ενισχύθηκε με ένα καρδιόσχημο προμαχώνα. Τα τείχη με την τάφρο - που όμως δεν γέμισε ποτέ με νερό - περιελάμβαναν και το λιμάνι και ήταν χτισμένα με τις πιο σύγχρονες για την εποχή αντιλήψεις της οχυρωματικής τεχνικής. Στα τείχη υπήρχαν τρεις πόρτες: η Porta Retimiotta που ήταν η κεντρική πύλη (προς Νότο, στην αρχή της σημερινής οδού Μουσούρων), μια μικρή στον προμαχώνα San Salvatore και η Porta Sabbionara στα ανατολικά. Ο Προμαχώνας Sabbionara, διατηρεί μέχρι σήμερα το τουρκικό όνομα Κουμ - Καπί (Kum Karisi = Πύλη της Άμμου), βρίσκεται στη βορειοανατολική γωνιά των ενετικών οχυρώσεων και είναι εξ ολοκλήρου χτισμένος μέσα στη θάλασσα. Στο μέτωπο του προμαχώνα σώζονται οικόσημο και κυκλικό έμβλημα με το λιοντάρι του Αγίου Μάρκου, συμβόλου της Βενετίας.

Η Δημοτική Αγορά

Η Δημοτική Αγορά Χανίων, σε σχήμα σταυρού, με 76 καταστήματα, τεράστιο κτίσμα 4.000 τ.μ., σε περιβάλλοντα χώρο 17.200 τ.μ., είναι η "Καρδιά" της πόλης μας. Ο Δήμος Χανίων έλαβε την απόφαση ανέγερσης της Δημοτικής Αγοράς το 1908. Τα πρώτα σχέδια συνέταξε ο μηχανικός Μιχ. Σαββάρης, τα οποία και τελειοποίησε ο Κ. Δρανδάκης το 1909. Το 1910 η Τράπεζα Κρήτης ενέκρινε δάνειο 300.000 δρχ και έγινε, τον ίδιο χρόνο, η δημοπρασία για την εκτέλεση του έργου. Κατεδαφίσθηκε ο Ενετικός προμαχώνας Ριάτα Forma, επιχωματώθηκε η τάφρος, και η θεμελίωση πραγματοποιήθηκε ανεπίσημα από τον Δήμαρχο Εμμ. Μουντάκη την 14/8/1911. Η «Νέα Αγορά» άρχισε ανεπίσημα να λειτουργεί από την 1/11/1913, ενώ τα επίσημα εγκαίνιά της έγιναν από τον τότε Πρωθυπουργό της Ελλάδας Ελ. Βενιζέλο στις 4 Δεκεμβρίου 1913, τρεις μέρες δηλαδή μετά

την επίσημη τελετή της Ένωσης

της Κρήτης με την Ελλάδα. Το

Μάϊο του 1941, αποπερα-

τώθηκε το αντιαεροπο-

ρικό καταφύγιο στη

νοτιοανατολική πλευρά

της Αγοράς, ενώ κατά

τη διάρκεια της Κατο-

χής οι Γερμανοί κατέ-

λαβαν όλη την εγκάρ-

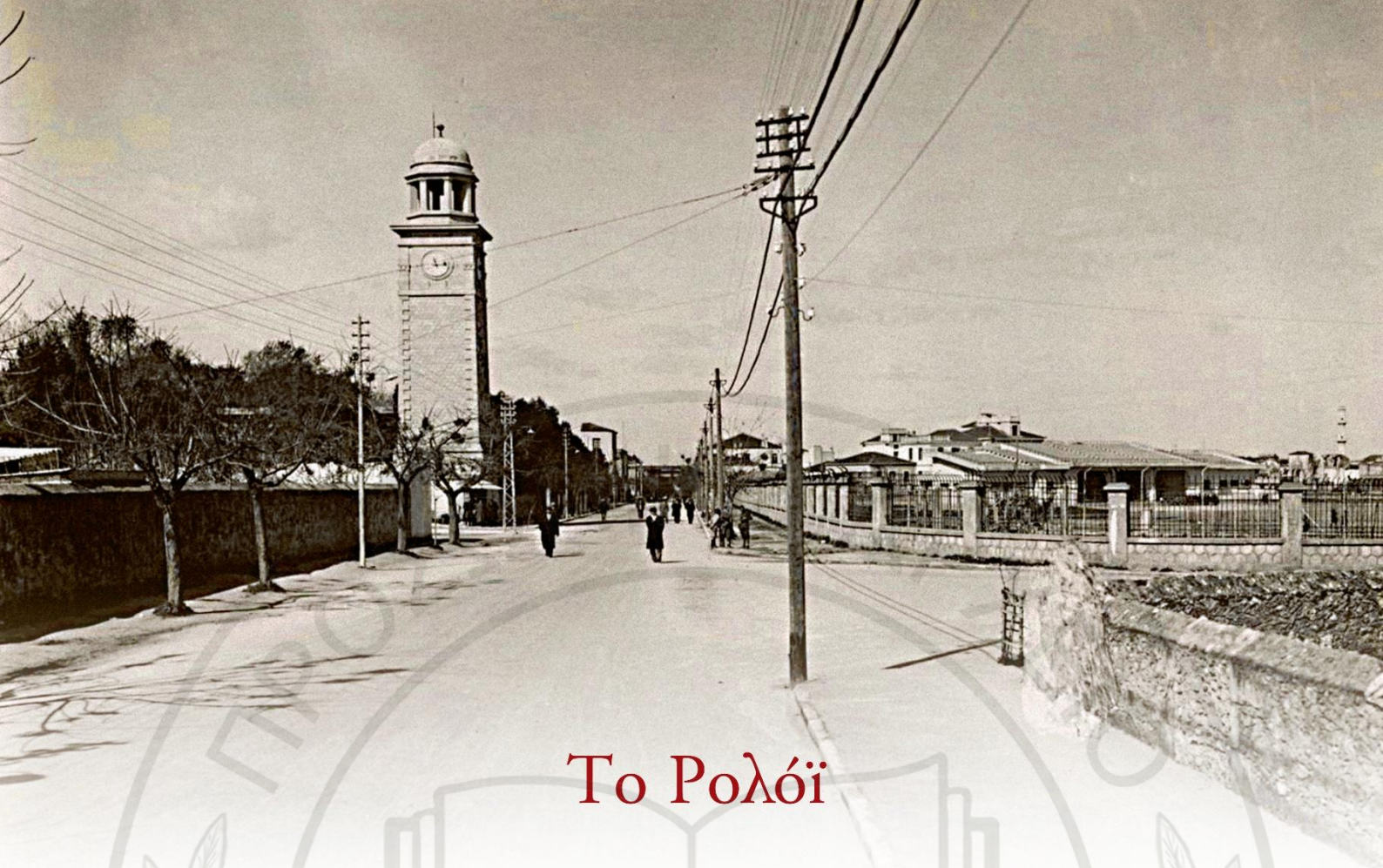
σια στοά, την απομόνω-

σαν και τη χρησιμοποίη-

σαν για τις ανάγκες του

στρατού κατοχής.

Το Ρολοί

Το Ρολοί βρίσκεται στη βόρειο-ανατολική πλευρά του Δημοτικού Κήπου. Άρχισε να χτίζεται το 1924 και τέλειωσε το 1927. Έχει τριμερή διάρθρωση: βάση, κορμό του οποίου οι πλευρές συγκλίνουν προς τα πάνω, και στέγη που διαμορφώνεται σε κυκλικό περίπτερο. Για το χτίσιμο του χρησιμοποιήθηκαν καντονάδες από τα λατομεία των Λενταριανών και της Χαλέπας και ποταμίσια άμμος. Τα σχέδια του κτί-

σματος έγιναν από το μηχανικό Δ. Κολλάρο. Ας

σημειωθεί ότι ο Κήπος δημιουργήθηκε σε

ευρωπαϊκά πρότυπα από τον Ρεούφ Πασσά

το 1870 και στο κέντρο του αργότερα

υπήρχε κτίριο που χρησιμοποιήθηκε για

να στεγάσει και την Κρητική Βουλή.

Στην ίδια γωνιά του Κήπου, δίπλα

ακριβώς στο Ρολοί υπάρχει θερινός

κινηματογράφος που λειτούργησε

από το 1905. Το κινηματογραφικό

μηχάνημα είχαν φέρει τότε οι Κ.

Μανωλικάκης και Δ. Σαββάκης. Από

τότε και μέχρι σήμερα ο θερινός Κινη-

ματογράφος αποτελεί απαραίτητο

συμπλήρωμα του Δημοτικού Κήπου,

προβάλλοντας ταινίες ποιότητας τις

οποίες απολαμβάνουν κάθε καλοκαίρι οι

κινηματογραφόφιλοι Χανιώτες.

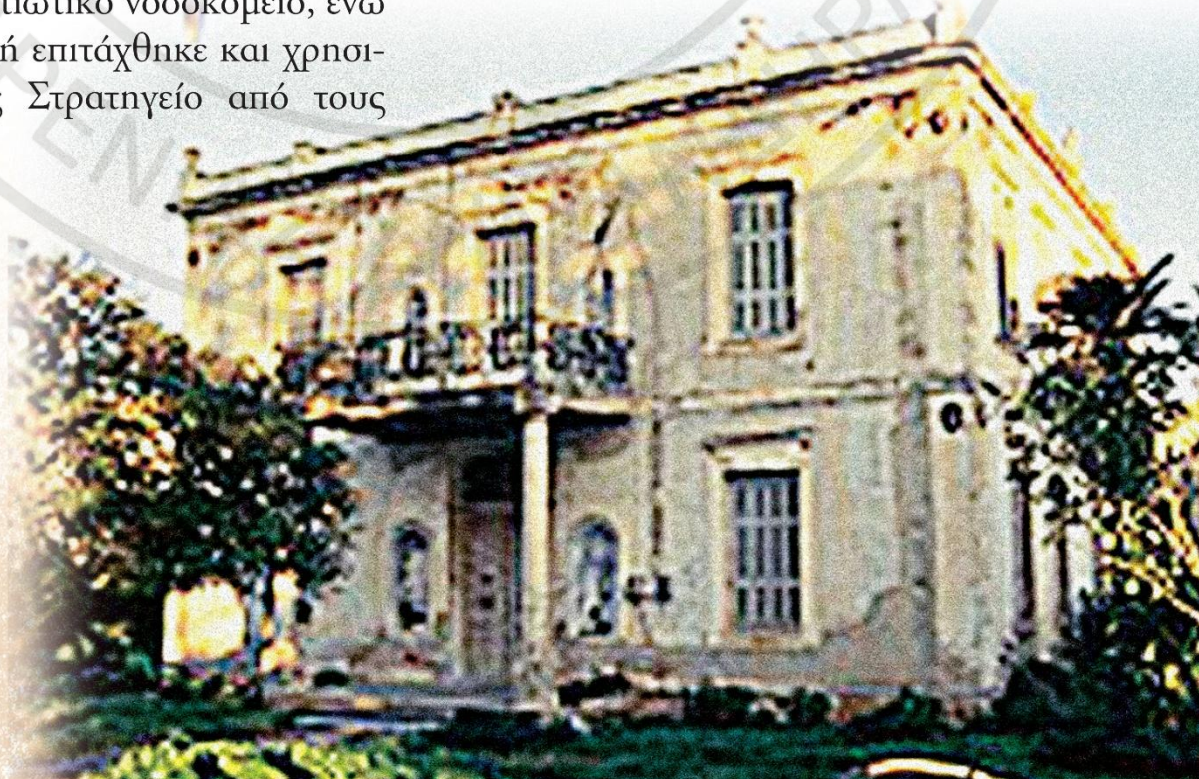
Το Νομαρχιακό και Δικαστικό Μέγαρο

Η κατασκευή του κτιρίου ξεκίνησε τα τελευταία χρόνια της Τουρκικής κατοχής (δεκαετία 1890), με σκοπό να γίνει στρατιωτικό νοσοκομείο, αλλά με την κήρυξη της Κρητικής Πολιτείας το 1898, στέγασε διοικητικές και δικαστικές υπηρεσίες. Ήταν το διοικητικό κέντρο όλων των Υπηρεσιών, με τις Διευθύνσεις, (τα Υπουργεία δηλαδή του Κρητικού Κράτους), το Γενικό Λογιστήριο, τα Δικαστήρια, το Κυβερνητικό Τυπογραφείο, κλπ, όχι όμως και τις στρατιωτικές αρχές. Το κτιριακό συγκρότημα απαρτίζεται από πτέρυγες, σε σύνθεση ελεύθερου ορθογώνιου που δημιουργούν εσωτερικό αίθριο και συγχρόνως ελεύθερες διελεύσεις από την πρόσοψη του κτιρίου. Το μέγαρο με τη μορφολογία του επηρέασε τη διάρθρωση του πρώτου σχεδίου της νέας πόλης και τη χάραξη μερικών από τους βασικούς οδικούς άξονες καθώς και τη δημιουργία της πλατείας Ελευθερίας, μπροστά στην πρόσοψη του. Μετά από πυρκαγιά το 1936 που δημιούργησε πολλές ζημιές στο κτίριο, πραγματοποιήθηκε ριζική ανακαίνιση και προστέθηκε ο τρίτος όροφος στην κεντρική πτέρυγα.

Το Παλάτι

Το κτίριο βρίσκεται στη Χαλέπα, δίπλα ακριβώς στο σπίτι του Ελευθερίου Βενιζέλου, που στεγάζει σήμερα το ομώνυμο Ίδρυμα. Οικοδομήθηκε γύρω στα 1882 στον τύπο της βίλας και αποτελεί κλασικό δείγμα αρχοντικού της εποχής που χαρακτηρίζεται από λιτότητα και συμμετρία. Με την κήρυξη της Κρητικής Πολιτείας, το 1898, χρησιμοποιήθηκε για κατοικία του Ύπατου Αρμοστή Πρίγκιπα Γεωργίου, σαν το πιο κατάλληλο κτίσμα του τόπου, γι' αυτό και ακούγεται από τότε ως «Το Παλάτι». Μετά την αποχώρηση του Γεωργίου το 1906, ήταν η κατοικία του δεύτερου Ύπατου Αρμοστή της Κρήτης Αλέξανδρου Ζαΐμη, ο οποίος και επέφερε πολλές αλλαγές στο εσωτερικό και εξωτερικό του κτιρίου, ενώ αργότερα έμεναν εκεί και οι εκάστοτε Γενικοί Διοικητές της Κρήτης. Από το 1937 έως το 1940 στέγασε το στρατιωτικό νοσοκομείο, ενώ κατά την Κατοχή επιτάχθηκε και χρησιμοποιήθηκε ως Στρατηγείο από τους Γερμανούς.

Το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης

Το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης ιδρύθηκε το 1920, σήμερα είναι αποκεντρωμένο Τμήμα των Γενικών Αρχείων του Κράτους και υπάγεται απευθείας στο Υπουργείο Παιδείας. Στεγάζεται σε νεοκλασικό κρατικό διατηρητέο κτίριο στην οδό Ι. Σφακιανάκη αριθμ. 20, αλλά διαθέτει και βοηθητικό κτίριο με αρχειοστάσια. Θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα Αρχεία της χώρας, σε περιεχόμενο, όγκο και σπουδαιότητα υλικού. Φυλάσσονται σ' αυτό συνολικά, περίπου 700.000 ιστορικά έγγραφα: Μεγάλες ιστορικές συλλογές των Κρητικών Επαναστάσεων 1821-1830, 1866-1869, 1877-1878, 1895-1898 και 1905, πολλές ιδιωτικές συλλογές με αρχειακό υλικό Επαναστατών και άλλων εξεχόντων προσώπων, το αρχείο Κρητών Αγωνιστών, τα αρχεία της Τουρκικής Διοικήσεως Κρήτης, του Κεντρικού Μεταφραστικού Γραφείου Κρήτης, της Κρητικής Πολιτείας, και της Γερμανικής Κατοχής, αλλά και Διοικητικά, Δικαστικά, Εκκλησιαστικά κλπ, μεγάλο φωτογραφικό αρχείο με 7.000 περίπου φωτογραφίες, πλήρες αρχείο Κρητικού Τύπου από το 1831 μέχρι σήμερα, εξειδικευμένη Βιβλιοθήκη με 10.000 τίτλους περίπου, καθώς και μεγάλη μουσειακή συλλογή με πολύτιμα ιστορικά και λαογραφικά κειμήλια. Η είσοδος είναι ελεύθερη για το κοινό και τους ερευνητές της Ιστορίας της Κρήτης.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ: Ι. Σφακιανάκη 20, 73134 Χανιά

Τηλ.&Fax: 28210 52606

e-mail: iakr@otenet.gr